

Zofia Licharewa

Sprawozdanie z działalności Muzeum w Kętrzynie

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 318-320

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZOFIA LICHAREWA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MUZEUM W KĘTRZYNIE

Wypędzeni przez Niemców z Suwalszczyzny do Prus — Zofia Licharewa¹⁾ i Eugeniusz Gałdziejewicz (zm. 1958), już w lutym 1945 r. przystąpili do zbierania i zabezpieczania księgozbiorów naukowych i obiektów zabytkowych miasta Kętrzyna i jego okolicy. Czynności te kontynuowali stając się (od 15 V 1945 r.) pracownikami Oddziału Kultury starostwa.

Przed wojną istniało w Kętrzynie muzeum regionalne, z którego ocalało zaledwie kilka obiektów (krzesło rzeźbione z datą 1645, mały model kościoła Św. Jerzego, wielka piła ręczna, kilka okazów z brązu i narzędzi kamiennych, połamane puste gąbłotki itp.).

Myślą przewodnią wyżej wymienionych osób było — nie dopuścić do obniżenia kultury miasta w warunkach polskich. Racja istnienia muzeum opiera się na charakterze miasta, tak dawnej, jak i obecnej siedziby kilku szkół, z rozwiniętym przemysłem.

Pomimo objęcia przez E. Gałdziejewicza pracy organizowania Biblioteki Powiatowej, gdy troska o Muzeum w większym stopniu przeszła na Z. Licharewą, pozostał on nadal pomocnikiem poza godzinami urzędowania.

Niestety, myśl organizowania ośrodka naukowego i oświatowego w powiecie nie została przez województwo poparta. Uprawnienie na posiadanie muzeum uzyskał Olsztyn. Wobec czego sporo zebranego materiału wywieziono i wcielono do organizującego się Muzeum Mazurskiego. M. in. wywieziono także figurę staropruską, która stała przed zamkiem krzyżackim w Barcianach. Aby uratować zbiory od dalszego wywożenia, grupa mieszkańców Kętrzyna, świadoma znaczenia muzeum w powiecie, jego roli w życiu naukowo-oświatowym, zorganizowała w lutym 1946 r. Powiatowy Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, ponieważ miało ono statutowe prawo posiadania muzeów regionalnych.

W 1947 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków przyznało niewielką dotację na opłacenie jednego pracownika (Z. L.) i organizowanie muzeum.

W grudniu 1949 r. przejęto Muzeum pod zarząd Centralnego Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków i utworzono sieć z trzech muzeów (Kętrzyn, Frombork, Szczytno) z Okręgowym Muzeum Mazurskim na czele.

W r. 1950 obok bieżącej pracy organizacyjnej rozpoczyna się praca oświatowa. Muzeum organizuje wystawy czasowe o tematyce historycznej, przyrodniczej oraz okolicznościowe. Prowadzi również odczyty, pogadanki radiowe, wyjaśnienia dla zwiedzających. Uzyskano 1 etat pracownika fizycznego muzeum. Od 1953 r. Muzeum bierze udział w konferencjach nauczycielskich i w Sekcji Geograficznej DKO (Dokształcenia Kadr Oświatowych powiatu).

W r. 1955 zorganizowano dział historyczny (regionu), w którym przedstawiono zasiedlenie terenu od okresu neolitu, podbój pruskiego osiedla Rast przez Krzyżaków (1311) i historię powstałego przy nim miasta (1357). Podkreślono świadectwa polskości, jak np. „Kościół Polski”, przy którym była

---

¹⁾ A. Matyniak, *Kętrzyn — miasto przyszłości na Mazurach*. Polska Zachodnia, Poznań, maj 1947 nr 18.

założona (1546) szkoła przygotowawcza do Uniwersytetu Królewieckiego z używaniem w niej języka polskiego. Wystawiono również polskie książki ewangeliczne, drukowane gotykiem (od XVI w.), oraz polski tekst przysięgi radnych miasta ²⁾ z początku XIX w. O polskości ludności katolickiej mówi kościół w Św. Lipce (z końca XVII — pocz. XVIII w.). Na okazie rzeźby XV w., z kościoła obronnego miasta, uchwycono zasięg wpływów szkoły Wita Stwosza. Rzeźby gotyckie z kościoła Św. Ducha w Kętrzynie znajdują się w Muzeum w Olsztynie.

Postacią W. Kętrzyńskiego († 1918) udokumentowano proces germanizacji ludności.

W sztuce ludowej odzwierciedlają się stosunki społeczno-ekonomiczne chłopów i obszarników (świeckich i kościelnych). Wystawiona porcelana XVIII w. odzwierciedla przepych życia klasy junkierskiej powiatu.

Gdy borykający się z różnymi trudnościami pracownik (założyciel) muzeum osiągnął pewne rezultaty (wystawy i frekwencja), w „Głosie Olsztyńskim” nr 22 z dn. 26 I 1956 r. wydrukowano z podpisem „Kum” notatkę — „że załączek muzeum w Kętrzynie ulegnie likwidacji, natomiast powstanie muzeum w Giżycku” (punkt turystyczny).

Na szczęście Prezydium Powiatowej Rady w Kętrzynie, opinia nauczycielstwa, C. Z. Muzeów i O. Z. stanęły w obronie placówki i w 1956 r. Muzeum otrzymało 1 dodatkowy etat pracownika umysłowego, do tego maszynę do pisania, a tym samym zakończył się okres odręcznego pisania w Muzeum.

Dało to możliwość organizowania w 1957 r. początku działu geologicznego (ujętego dydaktycznie).

W 1958 r. nastąpiła decentralizacja, Muzeum zostało uzależnione finansowo od Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kętrzynie.

Należy podać, że oddanie Muzeum pod opiekę Muzeum Okręgowego (1949), jak również pod opiekę PPRN (1958) nie przyniosło pomocy w oczekiwanym stopniu. W pierwszym wypadku Muzeum Okręgowe nie stało na pozycji, którą w czasach niemieckich zajmowało Centralne „Prussia Museum” w Królewcu — materiały uzyskane w terenie powiatu w znacznym stopniu deponowało ono w Muzeum regionalnym. Jednak utworzona w 1949 r. łączność 3 muzeów z Muzeum Mazurskim na czele była i pozostała więzią realną; odbywają się wspólne narady robocze w Muzeum Mazurskim, a szczególnie odczuwa się pomoc tego Muzeum, gdy muzeum regionalne odczuwa trudności (natury specyficznej — muzealnej), w nowym okresie decentralizacji (tj. od roku 1958). W drugim wypadku — Prezydium Powiat. Rady Narodowej, niedostatecznie obeznane z istotą pracy muzeów, odrazu potraktowało Muzeum po macoszemu, jak świadczą o tym wahania wysokości budżetów. Budżet na 1958 r. wyniósł tyleż co na rok 1953, poza tym wyznaczając kwotę 53 900 zł nie wzięto pod uwagę istotnych dla muzeum wydatków na §§ 3 i 9, (prace naukowe) — § 9 w ogóle skreślono.

W 1959 r. przyznano dla Muzeum trzeci etat pracownika umysłowego. Jednak bardzo odczuwa się brak specjalisty — historyka (czwarty etat).

Muzeum posiada bibliotekę naukową dostosowaną do potrzeb poszczególnych działów oraz o treści polityczno-społecznej. — Na dzień 25 VI 1961 r. posiadało 1070 wol. Biblioteka prenumeruje czasopisma naukowe polskie i zagraniczne.

---

²⁾ E. Sukertowa-Biedrawina, *Dwa dokumenty polskości mieszczan na Mazurach w pierwszej połowie XIX wieku*. Przegląd Zachodni 1954 nr 11/12, s. 575 — 577.

Frekwencja w Muzeum:

1948 —	165 osób,	1955 —	9 826 osób,
1949 —	605 „	1956 —	9 994 „
1950 —	3 578 „	1957 —	13 106 „
1951 —	7 802 „	1958 —	9 654 „
1952 —	8 331 „	1959 —	11 691 „
1953 —	8 861 „	1960 —	17 413 „
1954 —	10 621 „		

W tym 9524 młodz., 6392 dorosłych, 391 — wieśn. oraz 1106 — frekwencja na wystawie „Grunwald”.

Wystawy własne Muzeum:

- 1950 — Wyzwolenie przez Armię Radziecką i Polską (27 I 1945 — 1950).
- 1951 — 1. Od hieroglifów — do książki drukowanej i ilustrowanej.
2. Wielkie budowle komunizmu ZSRR.
- 1952 — 1. Kamień w kulturze i sztuce (*).
2. Sztuka rosyjsko-radziecka od XVIII w. (reprodukcje „Ogoniok”).
- 1953 — 1. Epoka lodowcowa.
2. Osiągnięcia środkowo-azjatyckich republik radzieckich.
3. M. Kopernik — światopogląd naukowy.
- 1954 — 1. Wystawa rolnicza (*).
2. Współpraca Polski Ludowej ze Związkiem Radzieckim: Nowa Huta pod Krakowem.
3. Gazetka ścienna o wyborach do Rad Narodowych.
4. Mickiewicz.
- 1955 — 1. Praca górnika w Polsce (węgiel, torf) (*).
2. O polskości na Ziemi Kętrzyńskiej.
3. Kultura Białoruskiej SRR.
4. Białowieża — Park Narodowy (*).
- 1956 — 1. Kultura Ukraińskiej SRR.
2. W związku z akcją UNESCO — o muzeach przyrody martwej w Polsce (fotografie).
3. Rozwój fizyki atomowej (ku czci Piotra Curie † 1906 r.) (*).
- 1957 — 1. Atom — skutki działania broni atomowej.
2. Ochrona przyrody (materiał własny i działu przyrody Muzeum Mazurskiego).
3. Gazetka ścienna: Rewolucja Październikowa (1917 — 1957).
4. Fotografie — plakaty 600-lecia miasta Kętrzyna (1357 — 1957).
- 1958 — 1. Ochrona ptaków (plakaty w szkołach).
2. Działanie broni atomowej (z r. 1957).
3. Plakaty: Rewolucja 1917 r. w sztuce radzieckiej.
- 1959 — 1. Surowce ceramiczne regionu (gliny, ily) (*);
Rozwój garncarstwa i budownictwa — odbiciem bytu społeczeństwa. Fotografie zabytków budownictwa powiatu.
- 1960 — Grunwald (mapy, wykresy, fotografie) (*).

UWAGA: Wystawy oznaczone gwiazdką (*) były zasobne w okazy oraz urządzane przy współpracy osób spoza personelu Muzeum.

Do wystaw okolicznościowych należy zaliczyć tematy: ochrona przyrody, ochrona zabytków, Mickiewicz, Czechow, Awicenna, Gogol itd.

1961 — projektuje się poszerzenie działu geologicznego z uwzględnieniem myśli geochemicznej.